

Сфери практики

Міжнародна торгівля/ЗЕД

Бізнес без офшорів.
Глобальна деофшоризація
та місце України

стор. 10

Міжнародна торгівля/ЗЕД

Оподаткування міжнародних
торговельних операцій

стор. 16

Міжнародна торгівля: тенденції 2018

Минулі два роки можна назвати певною мірою визначальними для міжнародної торгівлі, оскільки було запущено багато процесів, які вже є незворотними. Що чекає світ у 2018 році? Відповіді не знає ніхто. Ми спробуємо описати основні тенденції міжнародної торгівлі станом на сьогодні.

Досягнення домовленостей на глобальному рівні

Уругвайський раунд переговорів, в межах якого була створена СОТ, був величезним успіхом на міжнародній арені. Ефективне регулювання не лише торгівлі товарами, але й послуг, захисту інтелектуальної власності, інвестицій, державних закупівель, застосування заходів торговельного захисту (питання демпінгу, субсидій, непередбачуваного

масового імпорту), а також успішна процедура вирішення спорів – наразі всі ці питання регулюються більше ніж 30-ма угодами, викладеними на десятках тисяч сторінок.

Проте світ рухається далі. Міжнародна торгівля також не стоїть на місці. Нині на порядку денному знаходяться такі аспекти як регулювання конкурентної політики на глобальному рівні, фінансова криза, зміна клімату, електронна комерція, приватні стандарти тощо. Всі ці питання тією чи іншою мірою були включені до програми Доха-раунду ще в далекому 2001 р. Однак на нинішньому етапі переговори сфокусовані лише на таких секторах як сільське господарство, торгівля послугами та субсидії у сфері рибальства. Прогрес у цьому напрямку невеликий. Всі домовленості, яких

вдалося досягти з 2001 р. – це Угода про спрощення процедур торгівлі (Балі) та скасування експортних субсидій на с/г товари (Найробі). Все...

Причин можна назвати кілька. По-перше, досягнення домовленостей у межах СОТ – це результат переговорів (що відбувається шляхом обміну поступками у двосторонньому чи багатосторонньому форматі). Основною рушійною силою всіх раундів переговорів у межах ГАТТ (1947-1993 рр.) була лібералізація тарифів, що базувалася на режимі найбільшого сприяння (якщо перевага надається певному товару з однієї країни, вона повинна негайно і безумовно бути надана всім подібним товарам з інших країн-членів СОТ). Таким чином, середня ставка ввізного мита була знижена від 40% (у 1947 р.) до 4% (у 1993 р.). На нинішньому етапі

основною причиною протекціонізму є нетарифні бар'єри у торгівлі (санітарні/фітосанітарні заходи, технічні бар'єри), досягати домовленостей щодо яких значно важче.

По-друге, СОТ наразі нараховує 164 держави-члени, які в більшості випадків не поділяють однакові «цінності». Як наслідок, рішення, що просуваються розвиненими країнами, не завжди сприймаються країнами, які розвиваються. Наприклад, тоді як розвинені країни вважають, що державна допомога в с/г секторі та субсидії у сфері рибальства є перешкодою для розвитку глобальних ринків, країни, які розвиваються (зокрема, такий гравець як Індія), проти скасування таких інструментів.

Продовження на стор. 22

Міжнародна торгівля: тенденції 2018

Іван БАРАНЕНКО,
юрист Sayenko Kharenko

Вікторія МИКУЛЯК,
юрист Sayenko Kharenko

Закінчення. Початок на стор. 9

По-третє, рішення щодо укладення нових угод у межах СОТ приймаються державами шляхом консенсусу. Це означає, що рішення прийняте, якщо «жоден з Членів СОТ, який був присутній на засіданні ... при прийнятті рішення, офіційно не заперечує». Тобто будь-яка країна зі 164 може заблокувати прийняття певного рішення. Загалом, члени СОТ поділені на два табори: розвинені країни та країни, що розвиваються. При цьому обидві сторони мають діаметрально протилежні погляди на більшість питань. Крім того, до СОТ протягом останнього періоду приєдналися такі гравці як Китай (структура економіки якого значно відрізняється від класичного устрою «бабусі Європи» чи США) та Росія (торговельна політика якої є дуже «нестандартною» у порівнянні з іншими членами СОТ).

По-четверте, СОТ – це організація, що керується її членами («member-driven organization»). Це не наднаціональна інституція, наприклад, як Європейська комісія, що може висувати власні ініціативи чи самостійно накладати санкції на держави у разі невиконання домовленостей.

Завжди «рушіями прогресу» в частині прийняття рішень були держави-члени СОТ (в основному це США та ЄС). Проте, оскільки ГАТТ і навіть на початку свого функціонування СОТ являли собою «richman's clubs», досягати домовленостей було простіше. На нинішньому етапі лівову частину членів складають країни, що розвиваються, в яких інтереси та потреби значно відрізняються.

Насамкінець, варто пам'ятати про «правило єдиного пакета» («single undertaking rule»), яке передбачає, що «нічого не досягнуто, поки все не погоджено» («there is no agreement on anything until there is an agreement on everything»). Згідно з цим правилом були прийняті угоди в межах Уругвайського раунду. Відповідно, передбачалося, що домовленості щодо багатогранної програми Доха-раунду також будуть прийняті єдиним пакетом. Однак всі вже зрозуміли, що цей план наразі занадто амбітний.

Водночас це не означає, що ситуація безвихідна. Насамперед, члени СОТ відмовилися від «єдиного пакета». Окрім того, новим феноменом є ініціативи щодо укладення угод у межах міжнародної торгівлі «у вужчому колі». Остання Міністерська

конференція в Буенос-Айресі є цьому яскравим прикладом. Жодним глобальних домовленостей під час XI Міністерської конференції не було досягнуто, проте окремі групи країн (кількість яких варіює від 70 до 100) підписали певні домовленості щодо продовження переговорів щодо електронної комерції, співпраці в межах інвестиційної політики підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу. Чи це розпад СОТ? Ні. Швидше, це адекватний погляд на реальність. СОТ вже давно вийшла за межі формату, коли рішення можуть прийматися одним пакетом однотайним голосуванням всіх держав-членів. Далі буде... і 2018 р. має бути показовим щодо подальшого розвитку подій.

Врегулювання суперечок у межах СОТ

Ще одним «каменем протистояння» сильних світу цього стала система врегулювання суперечок СОТ, що без перебільшення є найбільш ефективним механізмом вирішення спорів на міждержавному рівні серед всіх, які наразі існують.

Починаючи з липня 2017 р. США блокують призначення суддів Апеляційного органу СОТ. Якщо групи експертів (перший етап вирішення спору після дипломатичних переговорів) обираються на основі «ad hoc», то Апеляційний орган є постійно діючим. Згідно з останньою статистикою, приблизно 70% всіх спорів СОТ виносяться на розгляд апеляції.

Апеляційний орган складається з 7 осіб, які призначаються на 4 роки та можуть бути переобрані один раз. Тобто максимальний строк призначення суддів апеляційного органу складає 8 років. Водночас членство Апеляційного органу повинно бути «широко представленим». Так, згідно з практикою, що склалася протягом останніх 23 років з моменту створення організації, судді Апеляційного органу завжди були вихідця-

ми з ЄС, США, Латинської Америки, Африки, Азії (зазвичай 2 кандидати), інших регіонів (Австралія/Нова Зеландія). При цьому одними з основних вимог до кандидатів є незалежність та неупередженість. Тобто член Апеляційного органу жодним чином не може бути пов'язаним або діяти на користь країни, громадянином якої він є. Дійсно, судді Апеляційного органу неодноразово виносили рішення всупереч інтересам держав, які вони представляють (наприклад, США чи ЄС).

Обрання члена Апеляційного органу відбувається шляхом вже згаданого вище консенсусу. Тобто будь-який член СОТ може накладати вето на ту чи іншу кандидатуру або заблокувати відповідне рішення загалом, що й роблять США протягом останнього часу. Основною причиною такої поведінки з боку США є «суддівський активізм» (judicial activism). Зокрема, США не влаштовують рішення Апеляційного органу в таких питаннях як заборона так званої практики «zeroing», визначення поняття «орган публічної влади» для цілей кваліфікації субсидій та надання Китаю статусу «ринкової економіки».

На нинішньому етапі Апеляційний орган складається вже з 4 суддів. Ще одне вакантне місце з'явиться у кінці вересня 2018 р. (коли закінчиться термін призначення судді з Маврикію). Відповідно до угоди СОТ, що регулює питання вирішення спорів, «Апеляційний орган складається з 7 осіб, з яких 3 ведуть розгляд будь-якої однієї суперечки». Крім того, судді, що розглядають суперечку, «обираються на основі ротації». З цього випливає, що необхідно щонайменше 4 особи, щоб задовольнити зазначену вимогу та уникнути конфлікту інтересів.

Чи є вихід? Так, кілька. Перший – перехід на прийняття рішення простою більшістю, а не шляхом консенсусу. Угода СОТ дозволяє

73 INTERNATIONAL COUNCIL MEETING OF ELSA

400 foreign & Ukrainian students
44 European countries

15-22 April
Lviv, Ukraine

fb.me/icmlviv
icmlviv.com

застосування цієї процедури в певних випадках. Інше питання, чи не відкриють таким чином члени СОТ «скриньку Пандори», що призведе до просування інтересів певних країн на глобальному рівні та проти чого виступають країни, що розвиваються. Другий – переформування СОТ у межах так званої концепції «variable geometry» – СОТ служиме «парасолькою» для різних угод, підписантами яких стануть не обов'язково всі 164 країни-члени (до цієї категорії може бути занесене і питання вирішення спорів). Такі угоди будуть обов'язковими лише щодо їхніх держав-учасників. Як ми бачимо з результатів конференції у Буенос-Айресі, процес пішов.

В частині вирішення спорів така опція вимагатиме укладення нової угоди щодо апеляційного розгляду або нового інструменту щодо вирішення спорів загалом. Нарешті, суперечки в межах СОТ наразі також можуть бути вирішені в межах арбітражу (процедура якого передбачена ст. 25 Домовленості СОТ про правила і процедури врегулювання суперечок). Арбітражна процедура має свої відмінності та унікальні характеристики, у порівнянні з класичною системою вирішення спорів у СОТ та класичним міжнародним арбітражем, що базується на Нью-Йоркській Конвенції. Проте, як бачимо, вже на нинішньому етапі є кілька варіантів. Саме 2018 р. буде вирішальним щодо цього питання.

Торговельні війни та глобальна політика

Виклики, які стоять перед СОТ, є не єдиними викликами міжнародній торгівлі політиці. Вдосконалення технологій і виробництва, глобалізація і спеціалізація торгових процесів, зменшення мит, міжнародна міграція та укладення торгових союзів зазвичай розглядаються як заходи, що позитивно впливають на міжнародну торгівлю, стимулюють економічний розвиток і зростання ВВП. Водночас питання, які країни в результаті більше виграють від глобалізації та вільної торгівлі, залишається відкритим.

У 2017 р. дефіцит торгового балансу США досяг 566 млрд доларів США, збільшившись на 12%, у порівнянні з попереднім роком, при цьому на Китай припадає близько 70% усього торгового дефіциту США. Скорочення цього розриву між імпортом та експортом адміністрація США поставила одним із пріоритетів у міжнародній торгівлі політиці та вже реалізувала кілька кроків у цьому напрямку.

На початку 2017 р. та одразу після вступу Дональда Трампа на посаду, США відкликали свій підпис під Угодою про транстихоокеанське партнерство (далі – ТПП). Очікувалося, що ця угода стане однією з найбільших угод про вільну торгівлю, охоплюючи 12 країн, які сукупно представляють 40% світової еконо-

міки, та регулюючи їхні відносини в багатьох сферах: скорочення мит, спрощення інвестицій, захист інтелектуальної власності тощо.

Експерти по-різному оцінюють цей крок США. Супротивники ТПП наголошують на тому, що участь США в угоді відкрила б дешевому імпорту шлях на американський ринок. Члени ТПП знаходяться на різних стадіях економічного розвитку, з різними стандартами оплати праці, екології тощо. Тому країни з дешевою робочою силою та низьким захистом навколишнього середовища отримали б очевидну конкурентну перевагу перед виробниками в США, що призвело б до скорочення робочих місць та погіршення екології. Прихильники ТПП зазначають, що усунення бар'єрів у торгівлі веде до зростання економічної активності та експорту, а угода принесла б учасникам додатково близько 1% зростання ВВП на рік.

Система міжнародної торгівлі увійшла в період змін та випробувань

08.03.2018 р. угода все ж таки була підписана. Тепер вона має назву Всеохоплююча та прогресивна угода про транстихоокеанське партнерство та включає 11 країн, що охоплюють близько 13% світового ВВП: Австралію, Бруней, Канаду, Чилі, Японію, Малайзію, Мексику, Нову Зеландію, Перу, Сінгапур та В'єтнам. Очікується, що угода набуде чинності у 2019 р. Деякі експерти вважають, що відмова США від участі у ТПП потенційно ослабить позиції Штатів у регіоні через відсутність прогресу в торгових відносинах. Натомість роль США як економічного лідера Тихоокеанського регіону може зайняти Китай.

Ще однією ініціативою адміністрації Трампа став перегляд Північноамериканської Угоди про вільну торгівлю, членами якої є США, Канада та Мексика. США пропонують переглянути умови захисту інвестицій та державних закупівель. В інвестиційній сфері США планують відмовитися визнавати юрисдикцію арбітражу щодо інвестиційних спорів. Інвестори в такому випадку зможуть отримати компенсацію, якщо їхню власність буде експропрійовано, але не зможуть претендувати на виплати від уряду США, якщо нові положення законодавства погіршуватимуть їхнє становище. У сфері державних закупівель уряд США планує відмовитися від відкритого доступу канадських та мексиканських товарів до закупівель за державні кошти та дозволити закупівлю то-

варів своїх торгових партнерів лише на суму, на яку Канада та Мексика закуповують американські товари.

При цьому не варто забувати про Китай. З 1990 р. до 2017 р. ВВП Китаю, за оцінками експертів, виріс майже у 30 разів, а щорічні темпи росту досягали 15%. Завдяки значним інвестиціям у промислове виробництво Китаю вдалося досягти стратегічних переваг у низці традиційних галузей економіки: металургії, хімічній промисловості, сільському господарстві. Продумані цінові стратегії, доповнені державною підтримкою, дозволили китайським виробникам зайняти передові позиції на ринках торгових партнерів, витісняючи місцевих виробників, які змушені скорочувати виробництво та робочі місця. Така ситуація не могла не викликати занепокоєння серед ключових торгових партнерів Китаю, зокрема адміністрації Дональда Трампа.

Ще одним напрямком торгової політики США стала активізація роботи над заходами торгового захисту. Наразі триває 24 торгових розслідування проти товарів з Китаю. Широкого розголосу набув намір США запровадити мита у розмірі 25% на сталь та 10% на алюміній незалежно від країни походження. Очікується, що цей крок захистить підприємства США від імпорту дешевої сировини та збереже робочі місця. Суперечливість полягає в тому, що ст. 232 Закону про сприяння торгівлі США дозволяє запроваджувати торгові обмеження, якщо імпортує загрожує національній безпеці країни. Формально такий крок відповідає ст. XXI ГАТТ, однак торгові обмеження під приводом захисту національної безпеки вважають «скринькою Пандори», що може зруйнувати і без того хитку систему міжнародних торгових домовленостей. Крім цього, заходи США будуть застосовані щодо всіх країн, включно з ЄС, крім торгових партнерів у межах НАФТА. Торгові партнери США опиняються перед непростим дилемою: дозволити США накласти мита на свої товари чи оскаржувати дії Штатів в Органі вирішення спорів СОТ, але з потенційним результатом, що може зруйнувати всю систему міжнародної торгівлі.

Британія: міграція від континенту

Ще одним непростим питанням торгового права є вихід Великобри-

танії зі складу ЄС. Референдум щодо цього питання було проведено ще у 2016 р., але переговори сторін та погодження позицій досі тривають. Британія та ЄС досягли згоди, що процес її виходу з ЄС має завершитися до кінця березня 2019 р. Однак це не знімає низку проблемних питань.

Одним з таких питань є членство Великобританії в СОТ. Торговельна політика – це ексклюзивна компетенція ЄС, тому держави ЄС не є окремими членами СОТ. Відповідно, умови членства Євросоюзу в СОТ є єдиними для всіх його членів. Вихід Британії з ЄС не означає автоматичного набуття членства СОТ, а отже, останній доведеться провести переговори з усіма країнами-членами СОТ, погодивши всі умови, включаючи митні тарифи. Стосовно процесу переходу від застосування мит у складі ЄС до самостійного членства, в СОТ існує правовий вакуум щодо того, які саме мита будуть застосовуватися третіми країнами на британську продукцію. Окрім цього, Британії доведеться сформувати органи, які будуть займатися питаннями міжнародної торговельної політики, вести переговори, застосовувати заходи торгового захисту. В ЄС ці питання покладені на Європейську Комісію.

Після виходу з ЄС Британії доведеться самостійно встановлювати заходи нетарифного регулювання, розробити технічні регламенти, стандарти, методологію їх застосування, визначити органи, які будуть займатися питаннями якості та безпечності продукції. Насамкінець, Великобританії доведеться самостійно визначати свою політику щодо угод про вільну торгівлю та погоджувати умови цих угод. Угоди, учасником яких є Великобританія як член ЄС, не будуть застосовуватися автоматично до неї з моменту виходу, а отже, мита на експорт британської продукції у треті країни можуть значно зрости з моменту припинення її членства в ЄС, прийнятні поки не будуть погоджені нові умови. Звісно, залишається можливість компромісних варіантів Брекзиту, в яких Великобританія залишатиметься учасником тих чи інших європейських інституцій та структур до моменту впровадження своїх аналогів.

Замість висновку

Система міжнародної торгівлі увійшла в період змін та випробувань. Тенденції протекціонізму, втома від глобалізації та активний розвиток нових гравців загрожують нинішньому порядку. Однак в еру нових викликів формуються і нові правила, які дають поштовх для подальшого розвитку. Яким буде майбутнє міжнародної торгівлі, залежить від сьогоднішніх відповідей на актуальні питання торгового порядку. Тому Україні варто не залишатися осторонь та тримати руку на пульсі. [✎](#)